

Är det någon hemma? – Metasyntaktiska variabler i exempelmeningar

Magnus Ahlthorp & Laila Höglund

Språkrådet, Institutet för språk och folkminnen, Sverige

Ordet ”någon” har olika funktion i exemplen ”Någon ger boken till någon” och ”Är det någon hemma?”. Hofstadter (1979, s. 434) kallar detta för ”the USE-MENTION distinction”, där ”någon” i det första exemplet är av typen MENTION och i det andra exemplet av typen USE. Detta gör det svårt att veta vad som avses om formerna inte skiljer sig åt. ”Någon ger boken till någon” genererar ”Pelle ger boken till Lisa”. Däremot genererar inte ”Är det någon hemma?” meningen ”*Är det Pelle hemma?”. Den första betydelsen av ”någon”, där ordet kan bytas ut, kallas inom formella språk för metasyntaktisk variabel (Nicholls 1975, s. 69).

Ordböcker hanterar denna tvetydighet på olika sätt. I en nyligen publicerad översyn av Lexin (lexikon för invandrare) nämns att metasyntaktiska variabler i Lexins svenska lexikon ”anges med förkortningarna ngn och ngt, vilket är mindre lämpat med tanke på målgruppen” (Loenheim och Hult, 2020, s. 35).

I föregående version av lexikonet, Svenska ord 3, vilken de tvåspråkiga Lexinlexikonen på nätet utgår ifrån, presenteras konstruktioner visuellt på ett betydligt annorlunda sätt: <A ger x till/ åt B>. Istället för ”ngn”, som står för animata ord, anges här variabler med versaler (med början på A), och ”ngt” (inanimata ord) betecknas med gemener (med början på x). Detta sätt kan vara tydligare för den insatta, men är antagligen mindre tydligt för den oinsatta.

Läsaren bör på ett säkert sätt kunna identifiera när ord används som metasyntaktiska variabler. Eftersom Lexin främst används av andraspråksinlärare av svenska kan inte användarna förväntas lösa tvetydigheter på egen hand, och exempelmeningar behöver därför presenteras på ett extra tydligt sätt. Som ett underlag för fortsatt utveckling av Lexin har vi därför undersökt hur olika ordböcker på svenska, danska och norska hanterar tvetydighetsproblemet i exempelmeningar med avseende på USE-MENTION.

Hofstadter, D.R. (1979). *Gödel, Escher, Bach: an eternal golden braid*. New York: Basic Books.

Loenheim, L. & Hult, A.-K. (2020). *Framtidens Lexin: Forskningsöversikt*. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:sprakochfolkminnen:diva-1785>

Nicholls, John E. (1975). *The Structure and Design of Programming Languages*. Reading: Addison-Wesley

Nyckelord: exempelmeningar; metasyntaktiska variabler; svenska som andraspråk; disambiguering